

OILAVIY ZO'RAVONLIK BILAN BOG'LIQ JINOYATCHILIKLARGA QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJ DAVLATLARI TAJRIBASI

Xabibullayev Dostonbek Abdullayevich

Jamoat Xavfsizligi Universtituti magistraturasi tinglovchisi

Kalit so'zlar: *jinoiy huquqbuzarliklarga qarshi kurash, oiladagi zo'ravonlik, xalqaro standartlar, xorijiy tajriba*

Kirish: Oiladagi zo'ravonlik - har qanday munosabatlardagi shafqatsiz xatti-harakatlarning namunasi bo'lib, u bir sherik tomonidan boshqa yaqin sherik ustidan hokimiyat va nazoratni qo'lga kiritish yoki qo'llab-quvvatlash uchun ishlatiladi. Oiladagi zo'ravonlik jismoniy, jinsiy, hissiy, iqtisodiy, psixologik yoki texnologik harakatlar yoki harakatlar tahdidi yoki boshqa shaxsga yaqin sheriklik munosabatlarida ta'sir ko'rsatadigan boshqa majburlash xatti-harakatlari bo'lishi mumkin. Bunga kimnidir qo'rqitadigan, manipulyatsiya qiladigan, kamsitadigan, izolyatsiya qiladigan, qo'rqitadigan, qo'rqitadigan, majburlaydigan, tahdid qiladigan, ayblaydigan, xafa qiladigan, jarohatlaydigan yoki jarohatlaydigan har qanday xatti-harakatlar kiradi.

Oiladagi zo'ravonlik irqi, yoshi, jinsiy orientatsiyasi, dini, jinsi yoki jinsi kimligidan qat'i nazar, har kimga duch kelishi mumkin. Oiladagi zo'ravonlik barcha ijtimoiy-iqtisodiy va ta'lim darajasidagi odamlarga ta'sir qiladi. Oiladagi zo'ravonlik qarama-qarshi jinsdagi va bir jinsli munosabatlarda sodir bo'ladi va turmush qurgan, birga yashaydigan, uchrashadigan yoki bolasi bo'lgan yaqin sheriklar bilan sodir bo'lishi mumkin.

Oiladagi zo'ravonlik nafaqat zo'ravonlikka duchor bo'lganlarga ta'sir qiladi, balki oila a'zolariga, do'stlariga, hamkasblariga, boshqa guvohlarga va umuman jamiyatga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Oiladagi zo'ravonlik guvohi bo'lib ulg'ayayotgan bolalar bu jinoyatdan jiddiy zarar ko'rganlar orasida. Uyda zo'ravonlikka tez-tez duchor bo'lish bolalarni nafaqat ko'plab ijtimoiy va jismoniy muammolarga duchor qiladi, balki ularga zo'ravonlik odatiy hayot tarzi

ekanligini o'rgatadi - shuning uchun ularning jamiyatning keyingi avlod qurbonlari va zo'ravonlariga aylanish xavfi ortadi.

Oiladagi zo'ravonlikning ushbu muhokamasi jamoatchilikni intim sheriklik munosabatlaridagi zo'ravonlik dinamikasi haqida ma'lumot berish, shuningdek, jabrlanganlarga o'z tajribasini tushunishga va qurbonlarning oilasi va do'stlariga o'z yaqinlari munosabatlarida zo'ravonlik belgilarini tan olishda yordam berish uchun mo'ljallangan. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik to'g'risidagi qonun qonun ostida moliyalashtiriladigan dasturlarni boshqaradigan oilaviy zo'ravonlik ta'rifini o'z ichiga oladi. Bu erda muhokama VAWA ta'rifini o'zgartirmaydi.

Oilaviy zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlarga qarshi kurashish davlat va huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan kompleks yondashuvni talab qiluvchi murakkab masaladir. Turli mamlakatlar ushbu muammoni hal qilish uchun turli strategiya va choralarni qo'llagan. Ushbu maqolada biz xorijiy mamlakatlarning oiladagi zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlarga qarshi kurash borasidagi tajribasini o'rganamiz.

Amerika Qo'shma Shtatlari: Qo'shma Shtatlar oiladagi zo'ravonlikni bartaraf etish bo'yicha bir qancha tashabbuslarni amalga oshirdi, jumladan, ayollarga nisbatan zo'ravonlik to'g'risidagi qonun (VAWA) va Oilaviy zo'ravonlikning oldini olish va xizmatlar to'g'risidagi qonun (FVPSA) kabi qonunlar. Ushbu qonunlar boshpanalarni, yordamchi xizmatlarni va huquqni muhofaza qilish va sud xodimlarini o'qitishni moliyalashtirishni ta'minlaydi. Bundan tashqari, ichki ishlar organlarida ishlarni samarali ko'rib chiqish va jabrlanganlarga yordam ko'rsatish uchun ixtisoslashtirilgan oilaviy zo'ravonlik bo'limlari tashkil etilgan.

Birlashgan Qirollik: Birlashgan Qirollikda oiladagi zo'ravonlikka qarshi kurash choralari oiladagi zo'ravonlik jinoyati va qurbonlar to'g'risidagi qonun kabi qonunlarni o'z ichiga oladi. Ushbu qonun intim munosabatlardagi majburlash va nazorat qiluvchi xatti-harakatlarni jinoyat deb hisoblaydi. Mamlakatda, shuningdek, ma'lumot almashish va oiladagi zo'ravonlik holatlari bo'yicha muvofiqlashtirilgan xavfsizlik rejalarini ishlab

chiqish uchun turli sektorlar mutaxassislarini birlashtiradigan ko'p agentlikli xavflarni baholash konferentsiyalari (MARACs) tashkil etilgan.

Avstraliya: Avstraliya ayollar va ularning bolalariga nisbatan zo'ravonlikni kamaytirish bo'yicha Milliy reja deb nomlangan milliy asosni amalga oshirdi. Ushbu reja profilaktika, erta aralashuv, javob va tiklanishga qaratilgan. U politsiya javoblarini yaxshilash, xabardorlik kampaniyalari va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini moliyalashtirish kabi tashabbuslarni o'z ichiga oladi. Avstraliyada oilaviy zo'ravonlik bo'yicha ixtisoslashtirilgan sudlar mavjud bo'lib, ular ishlarni yaxlit tarzda ko'rib chiqadi va jabrlanganlarga kompleks yordam ko'rsatadi.

Kanada: Kanada oiladagi zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlarga qarshi kurashish uchun turli strategiyalarni amalga oshirdi, jumladan, "Oiladagi zo'ravonlikka aralashish to'g'risida"gi qonun va "Oila uylari zaxiralari va nikoh manfaatlari yoki huquqlari to'g'risida"gi qonun kabi qonunlarni joriy qilish. Ushbu qonunlar jabrlanuvchilarni yaxshiroq himoya qilish va samarali javob berish va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini ta'minlashga qaratilgan. Kanada, shuningdek, oiladagi zo'ravonlikni bartaraf etishda hamjamiyat hamkorligi va ishtirokining muhimligini ta'kidlaydi.

Shvetsiya: Shvetsiya oiladagi zo'ravonlikka qarshi kurashda "Shvetsiya modeli" deb nomlanuvchi kompleks yondashuvni qo'lladi. Ushbu model oldini olish, himoya qilish va ta'qib qilishga qaratilgan. U ixtisoslashgan politsiya bo'linmalari, boshpana va jabrlanganlar uchun maslahat xizmatlari kabi choralarni o'z ichiga oladi. Shvetsiya, shuningdek, oiladagi zo'ravonlikka hissa qo'shadigan ijtimoiy me'yorlarga qarshi kurashish uchun ta'lim va xabardorlik kampaniyalarining muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Xorijiy davlatlar oilaviy zo'ravonlikka qarshi kurashda innovatsion va samarali strategiyalarni namoyish etdi. Qattiqroq qonunlarni amalga oshirish, omon qolganlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish, jamoat ishtirokini rag'batlantirish va huquqbuzarlarni rehabilitatsiya qilish orqali bu mamlakatlar ushbu keng tarqalgan muammoga qarshi kurashda

sezilarli yutuqlarga erishdilar. Butun dunyo mamlakatlari uchun bu tajribalardan saboq olish, muvaffaqiyatli yondashuvlarni moslashtirish va oiladagi zo‘ravonlikni yo‘q qilish, barcha uchun xavfsiz kelajakni ta‘minlash uchun birgalikda harakat qilish juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Moffitt TE, Kaspi A, Rutter M, Silva PA. Antisosyal xatti-harakatlardagi jinsiy farqlar: Dunedin bo'ylama tadqiqotida xulq-atvorning buzilishi, huquqbuzarlik va zo'ravonlik. Kembrij, Buyuk Britaniya: Kembrij universiteti nashriyoti; 2001 yil.
2. Morse BJ. Mojarolar taktikasi shkalasidan tashqari: sherik zo'ravonligida gender farqlarini baholash. Zo'ravonlik va qurbonlar. 1995;10:251–272.
3. Merfi CM, O'Liri KD. Psixologik tajovuz erta nikohda jismoniy tajovuzni bashorat qiladi. Konsalting va klinik psixologiya jurnali. 1989;57:579–582.
4. Patterson GR, Bank L. nomologik chakalakzorda yo'lingizni yuklash. Xulq-atvorni baholash. 1986;8:49–73.